

УДК 349.412

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПЛАТИ ЗА ЗЕМЛЮ»

Костенко В.,

здобувач кафедри
земельного та аграрного права
Національного університету
«Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»,
м. Харків

Анотація: Статтю присвячено актуальним питанням визначення поняття, основних ознак, принципів та функцій плати за землю як частини економіко-правового механізму використання і охорони земель. Наведено аргументацію неможливості застосування у науці земельного права виключного вузького розуміння поняття плати за землю.

Ключові слова: земельний податок, плата за землю, функції плати за землю, ознаки плати за землю, плата за землю в системі економіко-правового механізму використання і охорони земель.

Аннотация: Статья посвящена актуальным вопросам определения понятия, основных признаков, принципов и функций платы за землю как части экономико-правового механизма использования и охраны земель. Приведена аргументация невозможности применения в науке земельного права исключительного узкого понимания понятия платы за землю.

Ключевые слова: земельный налог, плата за землю, функции платы за землю, признаки платы за землю, плата за землю в системе экономико-правового механизма использования и охраны земель.

Annotation: This article deals with current issues of definition, key features, principles and functions of the land tax as part of the economic and legal mechanism of land use and protection. We give arguments can not use in science land rights exclusive narrow understanding of the concept of payment for land.

Key words: land tax, land features of the land features of the land fee for land in the economic and legal mechanism of land use and protection.

Визначаючи поняття «плата за землю», більшість сучасних правників розуміють її як плату за використання землі, що справляється у вигляді земельного податку та орендної плати за землю. Це обумовлено наявністю норми-дефініції у Податковому кодексі України, відповідно до якої плата за землю – загальнодержавний податок, який справляється у формі земельного податку та орендної плати за земельні ділянки державної і комунальної власності [1]. Але розуміння поняття «плата за землю» значно ширше, ніж закріплено у законі.

До складу зазначеного поняття необхідно також включити й відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва, пов'язаних з вилученням сільськогосподарських земель, а також штрафи за порушення земельного законодавства.

Щодо відшкодування втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва, то, як слушно зазначає А. Мірошніченко, вони є грошовим вираженням витрат, які у випадку виведення земель зі складу сільськогосподарських (лісових) угідь необхідні для залучення до сільськогосподарського (лісгосподарського) виробництва компенсуючих площ або відповідного поліпшення якості існуючих сільськогосподарських або лісових угідь [2, с. 59]. Цей елемент системи земельних платежів, що відображає відносини між державою, з одного боку, та власниками і користувачами земельних ділянок – з іншого, щодо раціонального використання та охорони земель, характеризується неподатковим характером.

У сучасних умовах більшість авторів, як науковців, так і практиків, розуміє плату за землю виключно з фінансово-правової та податково-

правової позиції, втім слід мати на увазі, що плата за землю виконує певні завдання через покладені на неї функції саме як елемент економіко-правового механізму забезпечення раціонального, ефективного та цільового використання земель. Плата за землю покликана виконувати певні функції, серед яких компенсаційна, стимулююча, фіскальна, обліково-інформаційна, ідеологічна, каральна та превентивна [4, с. 88]. Зазначені функції притаманні платі за природокористування, втім у юридичній літературі доведено, що землю у земельному праві необхідно розглядати з позиції поєднання її якостей як природного ресурсу, територіального базису та основного засобу виробництва у сільському та лісовому господарстві [3, с. 44]. Саме тому ці функції виконує й плата за землю.

Компенсаційна функція реалізується через повне або часткове спрямування плати за землю на відшкодування шкоди, заподіяної якісному стану земельної ділянки в процесі її використання, на здійснення заходів щодо відтворення такого стану. Правова гарантія реалізації цієї функції – чітке і вичерпне правове закріплення як самих цілей, так і порядку спрямування коштів для їх досягнення.

Стимулююча функція спрямована на підвищення економічної зацікавленості власників та користувачів земельних ділянок у більш ефективному використанні земель при зменшенні навантаження на неї. Дана функція реалізується переважно через економічний зміст плати. Фактично це означає, що платежі не повинні носити суто символічного характеру. Вони мають бути економічно обґрунтованими та співвідноситись із реальною можливістю суб'єктів використання землі сплачувати їх.

Фіскальна функція має на меті поповнення загальних доходів держави і реалізується шляхом спрямування коштів до бюджетів різного рівня без

вказівки на цільовий характер подальшого їх використання. Залежно від форми, платежі можуть належати як до податкових, так і до неподаткових доходів бюджетів. Не слід розглядати в якості виконання фіскальної функції частину плати за землю, щодо якої законом встановлено строго цільовий характер використання для стимулюючих потреб або тих, які виникли внаслідок погіршення якості земель.

Обліково-інформаційна функція обумовлена необхідністю охоплення платою за землю найбільш широкого кола платників. Справляння плати виступає однією з додаткових мотивацій вдосконалення обліку в даній сфері у всьому різноманітті його форм і об'єктів.

Ідеологічна функція полягає у впливі на поведінку власників і користувачів земельними ділянками, на сприйняття використовуваної земельної ділянки як матеріальної цінності, а не безкоштовного блага. Дана функція сприяє формуванню нової психології відносини людини до землі. Ідеологічний вплив плати в певній мірі залежить від її економічного значення, характеру і спрямованості встановлених законом пільг по платі, ступеня взаємопов'язаності пільг з характером діяльності власників і користувачів земельних ділянок.

Каральна (штрафна) функція реалізується шляхом притягнення до відповідальності у вигляді штрафів за злочини та правопорушення у сфері використання та охорони земель, відшкодування шкоди, заподіяної земельній ділянці, правам та інтересам її власника або користувача. Превентивна функція реалізується шляхом спрямування частини плати за землю на здійснення заходів попереджувального характеру, тобто пов'язаних не з усуненням вже заподіяної шкоди, а з недопущенням її настання у майбутньому.

Таким чином, беручи до уваги наведене, можемо зробити висновок відносно того, що навряд чи вдало розуміти плату за землю виключно як сукупність земельного податку та орендної плати, яку сплачує користувач земельної ділянки, що перебуває у власності держави або територіальної громади.

Аналіз економічної наукової літератури [5, с. 95-98; 6, с. 70-74] надає можливість говорити про те, що плата за землю характеризується наявністю певних ознак. Перш за все, необхідно зазначити, що у відносинах, що складаються між певними суб'єктами, відбувається перехід частини коштів із власності окремих платників у власність усієї держави. Тобто податкові надходження мають односторонній характер і пов'язані з перерозподілом грошових коштів від власників та користувачів земельних ділянок до держави.

По-друге, плата за землю виступає важливим атрибутом держави, який використовується з метою економічного стимулювання раціонального та ефективного використання та охорони земель.

Крім того, плата за землю стягується виключно у грошовій формі. Це стосується як земельного податку, так і орендної плати за використання земель державної і комунальної власності.

Варто зазначити, що платі за землю властива індивідуальна безоплатність. Це означає, що при її стягненні держава не бере на себе обов'язків щодо надання кожному окремому платнику певного еквівалента, рівного їх платежу, для плати за землю

характерна регулярність її стягнення. Тобто вона вноситься в чітко визначені законодавством строки.

Їй не менш важливою ознакою плати за землю являється той факт, що вона встановлюється виключно державою на підставі податкового законодавства. Це своєрідна форма прояву державного суверенітету і здійснення притаманних державі функцій.

Плата за землю може бути обов'язковою та необов'язковою. Переважна більшість земельних платежів характеризуються як обов'язкові. Зокрема, до числа обов'язкових земельних платежів відносяться платежі за володіння, користування чи розпорядження земельними ділянками, які сплачуються у порядку та на умовах, передбачених законодавством, договорами та іншими правочинами, що регламентують порядок передачі права власності, користування та розпорядження земельними ділянками на умовах строковості та платності. З огляду на це, до складу обов'язкових земельних платежів варто віднести такі: 1) земельний податок, 2) орендну плату за землю; 3) ціну земельної ділянки, яка визначена договором її купівлі-продажу.

До складу необов'язкових земельних платежів відносяться добровільні внески власників та користувачів земельних ділянок до державних та регіональних фондів, створених з метою формування джерела фінансування заходів з поліпшення якості земель, а також добровільні платежі суб'єктів земельних відносин до місцевих бюджетів, що сплачуються з метою поліпшення соціальної інфраструктури відповідних населених пунктів.

Плата за землю може мати як податкову, так і неподаткову форму. Сутність та зміст плати за землю як сукупності обов'язкових земельних платежів передбачає виокремлення типових ознак, що дозволяють певним чином структурувати та класифікувати систему земельних платежів. Такі ознаки повинні слугувати в якості об'єктивних критеріїв розмежування земельних платежів і враховувати ключові відмінності у механізмі їх справляння. Такою ознакою виступає економічний зміст земельних платежів, відповідно до якого всю сукупність визначених платежів доцільно поділити на дві групи: податкові та неподаткові.

Відповідно формами плати за землю, яким притаманна податкова природа, виступає земельний податок та похідні від нього – спеціальні режими прямого оподаткування, у яких об'єкт оподаткування – земельна ділянка, а база – її кадастрова оцінка. Система оподаткування землі складається не лише із земельного податку, а й інших податкових форм, що формуються з приводу виникнення і припинення права власності на земельну ділянку. Проте, в даному випадку плата за землю опосередковується, тому що податок сплачується з прибутку, який отримано від використання землі, здійснення щодо неї цивільно-правових угод. Податкову складову фінансового регулювання земельних відносин формують також інші види податків на доходи, отримані від господарського та ринкового обігу земель. У той самий час, не зважаючи на наявність таких аспектів, відносити їх до складу плати за землю можна лише умовно, оскільки прямого впливу на забезпечення цільового, раціонального та ефективного

використання земель такими платежами не здійснюється.

Серед форм плати за землю, які не мають ознак податкових платежів, варто виокремити орендну плату за землю. В даному випадку йдеться про орендну плату за земельні ділянки державної і комунальної власності як обов'язковий платіж, який орендар вносить орендодавцеві за користування земельною ділянкою [1]. Необхідним представляється також зазначення у якості форми ціни землі, яку в даному випадку варто розуміти як грошове вираження оціночної вартості земельної ділянки, яку у цивільно-правових угодах одна сторона згодна отримати, а інша – запропонувати. Третьою формою пропонується вважати штрафи за порушення норм земельного законодавства, які призводять до погіршення стану ґрунтів.

Підводячи підсумок даного дослідження, уявляється можливим зробити висновок, що плата за землю є досить широкою категорією. Вона складається із різнопланових обов'язкових земельних платежів, правова сутність яких істотно відрізняється. Плата за землю – це законодавчо передбачена сукупність обов'язкових земельних платежів, що необхідні при реалізації права власності та права користування земельними ділянками, які можуть отримувати і сплачувати держава, територіальні громади, фізичні та юридичні особи, метою

справляння яких є стимулювання власників та користувачів земельних ділянок до цільового, раціонального та ефективного використання земель, а також не обов'язкових платежів, які за своєю природою та направленістю впливають або можуть впливати на зацікавленість власників та користувачів земельних ділянок у такому землекористуванні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Податковий кодекс України [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13-14, № 15-16, № 17. – Ст. 112.
2. Мірошніченко А.М., Марусенко Р.І., Науково-практичний коментар до земельного кодексу України [Текст] / Мірошніченко А.М., Марусенко Р.І. // 3-тє вид., змін. і доп. – К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. – 516 с.
3. Земельний кодекс України: Науково-практичний коментар [Текст] / Кол. авторів. За ред. А.П. Гетьмана, М.В. Шульги // Вид. 6, доп. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2009. – 624 с.
4. Петрова Т.В. Правовые проблемы экономического механизма охраны окружающей среды [Текст] / Т.В. Петрова. – М.: Зерцало. – 2000. – 192 с.
5. Павленко Э.Б. Основные элементы правового механизма налога на землю [Текст] / Э.Б. Павленко // Форум права. – 2009. – № 2.
6. Лисяк Л.В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України: [монографія] / Л.В. Лисяк. – К.: ДННУ АФУ, 2009. – 600 с.

УДК 342.922-057.34:347.96

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ КЕРІВНИКА АПАРАТУ СУДУ

Малихіна А. О.,

здобувач кафедри адміністративного права
Національного університету
«Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»,
м. Харків

Анотація: Стаття присвячена аналізу правового статусу керівника апарату суду. Проведений порівняльний аналіз положень нормативних актів, що регулювали правовий статус керівника апарату суду в різний час. Визначені основні питання, що потребують більш детальної нормативної регламентації та запропоновані шляхи їх удосконалення.

Ключові слова: правовий статус, керівник апарату суду, апарат суду, організаційне забезпечення, судове адміністрування.

Аннотация: Статья посвящена анализу правового статуса руководителя аппарата суда. Проведен сравнительный анализ положений нормативных актов, которые регулировали правовой статус руководителя аппарата суда в разное время. Определены основные вопросы, которые требуют более детальной нормативной регламентации и предложены пути их усовершенствования.

Ключевые слова: правовой статус, руководитель аппарата суда, аппарат суда, организационное обеспечение, судебное администрирование.

Annotation: The article is devoted to the analysis of legal status of the staff manager of court. The comparative analysis of the provisions of the normative acts, which regulated the legal status of the staff manager of court at different times, was conducted. The main questions, which require a more detailed normative regulation, were defined and the ways of their improvement were suggested.

Key words: the legal status, the staff manager of court, the staff of the court, organisational support, judicial administration.

Реформа судової системи, яка впроваджується сьогодні в Україні, спотребує розроблення не лише правових засад функціонування судів всіх рівнів. Не менш важливим є визначення організаційних засад їх функціонування. Однією з ключових ланок організаційного забезпечення роботи судів є їх

апарат. Саме від ефективності функціонування апарату судів залежить якість виконання функцій держави органами судової влади. Ключовою ланкою судової реформи, яка впроваджується в Україні, стало прийняття Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [1]. Цей закон, поряд з іншими важливими питаннями, чітко визначив роль і місце апарату суду в системі організаційного забезпечення діяльності